ליהוו דוכיס ולא ליהוי יער. מאי עבד ליה יער דקרית ליה נס: **דבעיתי.** הדוכיס להתגרות בהם כשאין מקוס קרוב להם לנוס ולהתחבאות וכשהן קרובים ליער יוצאין בהבטחה: **וזה וילפה ממנו רוס.** שילמו ממנה דוד ושלמה שהרבו להקריב קרבנות. אלמא זה היה שכרו: **נקללה הוה.** למעט את ישראל ואותה כוונה כאן נתקיימה: **ואנא מאי טיבותיה.** דמקוס הואיל והמיס רעיס והארץ משכלת: **הן מקוס על יושביו.** ואפילו הוא רע נראה להם טוב: **הן האשה.** תמיד על בעלה ואפי' היא מכוערת נושאת הן בעייני: **אחד שגירה דוכיס.** בעון שגירה דוכיס בתינוקות: **חנה.** חד את חליו תרי וחד אשר ימות בו: **מי שקיל כולי האי.** בהאי קרא כתיב שמנה דברים כסף ובגדים ולאן ובקר ועבדים ושפחות וזיתים וכרמים: **כסף ובגדים הוא דשקל.** דכתיב[6] ויצל כברים כסף בשני חרטים ושתי חליפות בגדים: **בשמנה שרצים.** בפרק שמנה שרצים (שבת קז.): **הגיע עת ליטול שכר.** תורתך בעולם הזה: **אכן שוחצת.** שמגבהת את המתכת מן הארץ ומעמידתו בחוץ [וע"י אותו אבן העמיד העגלים של ירבעם בחוץ]: **רבנן דחה.** דוחה היה את התלמידים מפני אלישע כשהיה משמש לפניו דכתיב לאחר שפירש ממנו המקום אשר אנחנו יושבין בית המדרש של רבנן לר ממנו[7] שנתוספו התלמידים שהיה גחזי דוחה: יגאי מלכא קטליה לרבנן דתלמרינן בקידושין בהאומר לשלוחו (דף סו.): **בעלי שרוי בסוכך.** נשיא היה דתלמרינן בחגיגה (דף טז.): **קם קמייהו שפיר.** כיבדתו: **אלסניא** רב ושמואל חד אמר נס וחד אמר נס בתוך נס מאן דאמר נס יער הוה דובים לא הוו מ"ד נס בתוך נס לא יער הוה ולא דובים הוו וליהוי דובים ולא ליהוי יער דבעיתי אמר רבי חנינא בשביל ארבעים ושנים קרבנות שהקריב בלק מלך מואב הובקעו מישראל ארבעים ושנים ילדים איני והאמר רב יהודה אמר רב[8] לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות ואע"פ שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה שבשכר ארבעים ושנים קרבנות שהקריב בלק מלך מואב זכה ויצתה ממנו רות [9] שיצא ממנו שלמה שכתוב ביה [1] אלף עולות יעלה שלמה [10] ואמר רבי יוסי בן חוני רות בתו של עגלון בנו של בלק היתה תאותו מיהא לקללה הוי [2] ויאמרו אנשי העיר אל אלישע הנה נא מושב העיר טוב כאשר אדוני רואה וגו' וכי מאחר דמים רעים וארץ משכלת אלא מה טובתה אמר רבי חנין חן מקום על יושביו אמר רבי [11] יוחנן שלשה חינות הן חן מקום על יושביו חן אשה על בעלה חן מקח על [12] מקחו [13] תנו רבנן שלשה חלאין חלה אלישע אחד שגירה דובים בתינוקות ואחד שדחפו לגחזי בשתי ידים ואחד שמת בו שנאמר [3] ואלישע חלה את חליו אשר ימות בו תנו רבנן [14] לעולם תהא שמאל דוחה וימין מקרבת לא כאלישע שדחפו לגחזי בשתי ידיו ולא כיהושע בן פרחיה שדחפו לאחד [15] מתלמידיו בשתי ידיו אלישע מאי היא דכתיב [4] ויאמר נעמן הואל קח כברים וכתיב [5] ויאמר אליו לא לבי הלך כאשר הפך איש מעל מרכבתו לקראתך העת לקחת את הכסף ולקחת בגדים וזיתים וכרמים וצאן ובקר ועבדים ושפחות ומי שקיל כולי האי כסף ובגדים הוא דשקיל אמר ר' יצחק באותה שעה היה אלישע עוסק בשמנה שרצים אמר לו רשע הגיע עת ליטול שכר שמנה שרצים וצרעת נעמן תדבק בך ובזרעך לעולם [6] וארבעה אנשים היו מצורעים אמר רבי יוחנן זה גחזי ושלשת בניו [7] וילך אלישע דמשק למה הלך אמר ר' יוחנן שהלך להחזירו לגחזי בתשובה ולא חזר אמר לו חזור בך אמר לו כך מקובלני ממך [16] כל מי שחטא והחטיא את הרבים אין מספיקין בידו לעשות תשובה מאי עבד איכא דאמרי אבן שואבת תלה לו לחטאת ירבעם והעמידו בין שמים לארץ ואיכא דאמרי שם חקק לה אפומה והיתה אומרת אנכי ולא יהיה לך ואיכא דאמרי רבנן דחה מקמיה דכתיב [8] ויאמרו בני הנביאים אל אלישע הנה נא המקום אשר אנחנו יושבים שם לפניך צר ממנו מכלל דעד האידנא לא הוה דחיק יהושע בן פרחיה מאי היא כדהוה קא קטיל ינאי מלכא לרבנן שמעון בן שטח אטמינהו אחתיה ר' יהושע בן פרחיה אזל ערק לאלכסנדריא של מצרים כי הוה שלמא שלח ליה שמעון בן שטח מני ירושלים עיר הקודש לך אלכסנדריא של מצרים אחותי בעלי שרוי בתוכך ואני יושבת שוממה אמר ש"מ הוה ליה שלמא כי אתא אקלע לההוא אושפיזא קם קמייהו ביקרא שפיר עבדי ליה יקרא טובא יתיב וקא משתבח כמה נאה אכסניא זו א"ל אחד מתלמידיו[9] רבי עיניה טרוטות א"ל רשע בכך אתה עוסק אפיק ארבע מאה שפורי ושמתיה כל יומא אתא לקמיה ולא קבליה יומא חד הוה קרי קרית שמע אתא לקמיה הוה בדעתיה לקבוליה אחוי ליה בידיה סבר מדחא דחי ליה אזל זקף לבינתא פלחא אמר ליה חזור בך א"ל כך מקובלני ממך כל החוטא ומחטיא את הרבים אין מספיקין בידו לעשות תשובה דאמר מר[10] כישף והסית והדיח והחטיא את ישראל [17] תניא רבי שמעון בן אלעזר אומר יצר תינוק ואשה תהא שמאל דוחה וימין מקרבת: **מתני'** [2] נמצא ההורג עד שלא [3] נערפה העגלה תצא ותרעה בעדר [4] משנערפה העגלה תקבר במקומה שעל ספק באתה מתחילתה כיפרה ספיקה והלכה לה [5] נערפה העגלה ואחר כך נמצא ההורג הרי זה יהרג [6] עד אחד אומר ראיתי את ההורג ועד אחד אומר לא ראית אשה ואשה אומרת ראיתי ואשה אומרת לא ראית היו עורפין [7] עד אחד אומר ראיתי ושנים אומרים לא ראית היו עורפין [8] שנים אומרים ראינו ואחד אומר להן לא ראיתם לא היו עורפין [9] משרבו הרוצחנין בטלה עגלה ערופה משבא אליעזר בן דינאי ותחינה בן פרישה [10] היה נקרא חזרו לקרותו בן הרצחן [11] משרבו המנאפים פסקו המים המרים ורבי יוחנן בן זכאי הפסיקן שנאמר [12] לא אפקוד על בנותיכם כי תזנינה ועל כלותיכם כי תנאפנה כי הם וגו' משמת יוסי [13] בן יועזר איש צרידה ויוסי בן (יא) יהודה איש ירושלים בטלו האשכלות שנאמר [14] אין אשכול לאכול בכורה אותה נפשי [15] יוחנן כהן גדול העביר הודיית המעשר אף הוא בטל את המעוררין ואת הנוקפין

עד

(א) סנהדרין קה: פסחים נ: ערכין טז: לעיל כב: סוריות י: מיר כג.; ג) [הך מילתא שיצא ממנו וכו' יעלה שלמה ליתא בכל אותן מקומות הנרשמים בגיליון לעיל כב: פסחים נ: וכו'], ג) [מיר כג: ע"ש סנהדרין קה: ע"ש סוריות י: ע"ש], ד) [גי' הערוך מגיעא], ה) [ל"ל וקמו ערוך ערך מגא א], ו) סנהדרין קז: [ב"מ פז.], ז) [סנהדרין קז: ע"ש], ח) בס"א: שדחפו ליסו הנוגרי, ט) [ל"ל ויבא], י) [ויאמא פז. וש"נ], כ) אחד מתלמידיו ליתא בס"א, ל) בס"א נוסף: יסו, מ) [סנהדרין מג.], נ) כריתות כה. חולין פב., ס) נ"א בן פרישה ע' בתי"ע, ע) תמורה טו: [ע"ש], פ) מעשר שני פ"ה מט"ו, צ) [מ"ב הן], ק) [מ"ב ון], ר) [עי' שמחות פ"ב ה"ג], ש) [ע"ב], ת) [דברים כו], א) [ע"ב], ב) [לקמן מח.],

הגהות הב"ח

(א) גמ' ויוסי בן (יהודה) מז"מ. וב"ב ס"א יוחנן:

מוסף רש"י

בשביל ארבעים ושנים קרבנות. בין פרים ואילים, ז' פרים וז' אילים ג' פעמים הרי מ"ב בין פרים ואילים (סנהדרין קה:) משבע מזבחות שערך בג' מקומות ועל כל אחד ואחד העלה פר ואיל שהם י"ד לכל מעמד ומעמד וג' פעמים י"ד עולין מ"ב, וקרבנותיו של בלק הוו שלא לשם מצוה (נדיר כב:). **הגיע עת ליטול שכר שמונה שרצים.** שעקקתי, ולהכי כתיב בהאי קרא שמנה דברים, כנגד אותו פרק, כלומר בכסף ובגדים שקבלת ממנו מנעמן סכור אתה לקנות דברים הללו לריותם לך שכר שמונה שרצים (סנהדרין קז:). **יצר תינוק ואשה.** יצר, תאותו אם מרמיקה ממנו לגמרי ממעט ישיבת עולם ואם מקרבה לגמרי בא לידי איסור, שאינו יכול לכבוש יצרו מדבר עבירה, תינוק ואשה דעתן קלה ואם תדחה אותם מעורדן מן העולם (שם). **כיפרה ספיקה.** בשעת ערייפה שהרי עדיין ספק היה, והלכה לה. הלכך אסורה בהנאה ותקבר כדין כל העגלות הערופות (כריתות כב:).

ז. יפה במעשיה: **טרוטות.** עגולות: **בכך אתה עוסק.** מסתכל באשת איש: **אחוי ליה בידיה.** שיקבלנו: **יצר.** של משמים תקרבנו בימינו שלא יקוץ בפריה ורביה וכן תינוק פן יברח ויאבד את עצמו[1] ואשה אף היא דעתה קלה ואם ילדפוה תצא לתרבות רעה: **מתני' עגלה ערופה בעדר.** כשאר חולין. והאי תנא לית ליה הא דתלמרינן בכמה דוכתי עגלה ערופה נאסרה מחייס וירידתה לנחל איתן אוסרתה ובמסכת כריתות מוקמינן לה למילתא בפלוגתא דתנאי בפרק בתרא (דף כה.): **ליפרה ספיקה.** היא עשתה את שלה ואם לא נמצא ההורג נתכפר הספק ולכשנמצא נעשה ודאי ויהרג ומיהו היא באיסור הנאה דידה קיימא דכפרה כתיב בה כקדשים: **שנים אומרים ראינו לא היו עורפין.** דהא נודע מי הכהו ואע"פ שאינו עכשיו בפנינו לדונו: **בטלה עגלה ערופה.** שהרי מכירין (הן) בהן מי הרגיל בהן להרוג: **לא אפקוד.** על ניאוף נשותיכם לבודקן ומפני מה על בנותיכם כי תזנינה ועוד כי הם עם הזונות יפרדו הם עצמן נוטפין כפרדיס הללו: **האשכולות.** מפרש בגמרא[2] שהכל בהן. עד ימיהן לא היה מחלוקת בחכמי ישראל כולן היו אומרים דברים כנתינתן למשה מסיני והן הראשונים שנחלקו בסמיכת קרבנות ביום טוב דתלמרינן בחגיגה (דף טז.) והוא היה מחלוקת ראשון שהיה בישראל בדברי תורה: **העביר הודיית המעשר.** שלא יהיו מתוודין בערתי הקדש כו' [3]. ובגמרא[4] מפרש טעמא: **עוררין ונוקפין.** בגמרא[5] מפרש טעמא:

תורה אור השלם

1. וַיֵּלֶךְ הַמֶּלֶךְ גִּבְעֹנָה לִזְבֹּחַ שָׁם כִּי הִיא הַבָּמָה הַגְּדוֹלָה אֶלֶף עֹלוֹת יַעֲלֶה שְׁלֹמֹה עַל הַמִּזְבֵּחַ הַהוּא: מלכים א ג ד
2. וַיֹּאמְרוּ אַנְשֵׁי הָעִיר אֶל אֱלִישָׁע הִנֵּה נָא מוֹשַׁב הָעִיר טוֹב כַּאֲשֶׁר אֲדֹנִי רֹאֶה וְהַמַּיִם רָעִים וְהָאָרֶץ מְשַׁכָּלֶת: מלכים ב ב יט
3. וְאֱלִישָׁע חָלָה אֶת חָלְיוֹ אֲשֶׁר יָמוּת בּוֹ וַיֶּרֶד אֵלָיו יוֹאָשׁ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וַיִּבְךְּ עַל פָּנָיו וַיֹּאמַר אָבִי אָבִי רֶכֶב יִשְׂרָאֵל וּפָרָשָׁיו: מלכים ב יג יד
4. וַיֹּאמַר נַעֲמָן הוֹאֵל קַח כִּכָּרַיִם וַיִּפְרָץ בּוֹ וַיְצַר בִּכְרַיִם כֶּסֶף בִּשְׁנֵי חֲרָטִים וּשְׁתֵּי חֲלִפוֹת בְּגָדִים וַיִּתֵּן אֶל שְׁנֵי נְעָרָיו וַיִּשְׂאוּ לְפָנָיו: מלכים ב ה כג
5. וַיֹּאמֶר אֵלָיו לֹא לִבִּי הָלַךְ כַּאֲשֶׁר הָפַךְ אִישׁ מֵעַל מֶרְכַּבְתּוֹ לִקְרָאתֶךָ הֲעֵת לָקֹחַת אֶת הַכֶּסֶף וְלָקֹחַת בְּגָדִים וְזֵיתִים וְכְרָמִים וְצֹאן וּבָקָר וַעֲבָדִים וּשְׁפָחוֹת: מלכים ב ה כו
6. וְאַרְבָּעָה אֲנָשִׁים הָיוּ מְצֹרָעִים פֶּתַח הַשָּׁעַר וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ מָה אֲנַחְנוּ יֹשְׁבִים פֹּה עַד מָתְנוּ: מלכים ב ז ג
7. וַיָּבֹא אֱלִישָׁע דַּמָּשֶׂק וּבֶן הֲדַד מֶלֶךְ אֲרָם חֹלֶה וַיֻּגַּד לוֹ לֵאמֹר בָּא אִישׁ הָאֱלֹהִים עַד הֵנָּה: מלכים ב ח ז
8. וַיֹּאמְרוּ בְּנֵי הַנְּבִיאִים אֶל אֱלִישָׁע הִנֵּה נָא הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֲנַחְנוּ יֹשְׁבִים שָׁם לְפָנֶיךָ צַר מִמֶּנּוּ: מלכים ב ו א
9. לֹא אֶפְקֹד עַל בְּנוֹתֵיכֶם כִּי תִזְנֶינָה וְעַל כַּלּוֹתֵיכֶם כִּי תְנָאַפְנָה כִּי הֵם עִם הַזֹּנוֹת יִפְרָדוּ וְעִם הַקְּדֵשׁוֹת יְזַבֵּחוּ וְעַם לֹא יָבִין יִלָּבֵט: הושע ד יד
10. אֻלַּיְלִי לִי כִּי הָיִיתִי כְּאָסְפֵי קַיִץ כְּעֹלְלֹת בָּצִיר אֵין אֶשְׁכּוֹל לֶאֱכוֹל בִּכּוּרָה אִוִּתָה נַפְשִׁי: מיכה ז א

א [מיי' פ"ד מהל' תשובה הל' ח]:

מ ב ג ד מיי' פ"י מהל' רוצח הלכה ח:

מא ה מיי' שם פ"ט הלכה יג:

מב ו ז מיי' שם הל' יד:

מג ח מיי' שם הל' יב:

מד ט מיי' פ"ג מהל' סוטה הלכה יט:

עד ימיו היה פטיש מכה בירושלים. בבית הנפחים בחולו של מועד לעשות מלאכת דבר האבד שמותרת במועד ועמד הוא וגזר על הנפחים אפילו בדבר האבד מפני שקולן נשמע למרחוק ואין הכל יודעין שהוא לדבר האבד והכי אמרינן לה במועד קטן (יפ.): כל ימיו לא הולרך אדם לשאול לחבירו על הדמאי. אם מעושר אם לאו שהוא התקין שיהו כל הלוקחין מעם הארץ מעשרין: גמ' אפילו אחד בסוף העולם. הכיר בו: והא אמר עולא כו'. סוגיא זו כולה פירשתיה בפרק מי שקינא (לעיל לא:) ואינה חלוקה כאן כלום: אלא על הספק. ועכשיו יודעים את ההורגים מי הם: מנוקה מעון. ניאוף בשאה האשורה לו בין מזו שנשתרה בין מאחרת: עון דבניה ודבנתיה. שהם נואפין: לא. אינו מוגע את אשתו מלידתך: הא שמע לא אפקוד. לבדוק את הנשים ומה טעם על בנותיכם כי תזנינה: נתעוותו דייניו. דמתוך שהם בעלי הגאה אין מטריחין עצמן לעיין בדין ובאיסור והיתר להורות לציבור ומתוך כך נתקלקלו מעשיהם וכיון שכן אין להקב"ה נחת רוח בעולמו ואין עולמו נוח לו: לוחשי לחישות. עורכי הדיינין ומתלחשים עם הדיינין לפתוח להם פתח בזכותו של זה ובחובתו של זה: רבה חרון אף. שעל הטיית המשפט חרון אף בא שנאמר (שמות כב) אם ענה תענה אותו וגו' וחרה אפי: נלב בעדה אל. בזמן שבקרב אלהים ישפוט: הולכי אחר בצעם. להנאתם: האומרים לרע טוב. שמשבחין את הרשעים: רבו הוי הוי. דכתיב הוי הוי בההיא פרשתא טובא: מושכי הרוח. מאריכין הרוח ומדת גאוה הוא: ונתמעטו התלמידים. כדקי"ל (קידושין דף מט:) סימן לגסות הרוח עניות של תורה: חוזרת על לומדיה. מחזרת אולי תמצא לומדיה: ולבסוף מסיל עלייהו. נמאס בעייניהם: מטילי מלאי. הדיינים מטילין מלאי פרקמטיא שלהם על בעלי בתים היודעים בטיב סחורה שיסתכלו הדיינין על ידו: רבו אינשי בעייניו יעשה. שהרואה שהדיינין מסבירים לו פנים מפני טובה שעשה לו ואינו מתירא מהם: שפיים הוגנהו. שאין אימת הגדולים על הקטנים ואין ניכר בין גבוה לשפל: ומלכותא. מלכותם של ישראל אזלא ונולא הולכת ומתגוללת: לרי עין. מלהנות אחרים בממונם: טורפי טרף. גזלנים ומאמלי הלב מן העניים לרחם: רבו מים המרים. רבו המקנאים לנשותיהם והיה למים המרים להרבות: אלא שפסקו. מלהשקותם כדאמרינן שאין המים בודקין משרבו המנאפים: זחוחי הלב. שאין מטין את אזנם לשמוע יפה מפי רבם וסומכים על בינתם לדקדק שמועתם: ישראל נפנים. כינוי הוא: שהלל בו. תורה באמתה ואין דופי ושכחה ומחלוקת: ואנן

[6] עד ימיו היה פטיש מכה בירושלים ובימיו א"צ לשאול על הדמאי: **גמ'** ת"ר מנין שאם [5] נערפה העגלה ואח"כ נמצא ההורג שאין פוטרת אותו ת"ל [1] ולארץ לא יכופר לדם אשר שפך בה כי אם בדם שפכה: עד אחד אומר ראיתי את ההורג כו': טעמא דמכחיש ליה הא לא מכחיש ליה עד אחד מהימן מנהני מילי דת"ר [2] לא [3] נודע מי הכהו [א] הא נודע מי הכהו אפילו אחד בסוף העולם לא היו עורפין רבי עקיבא אומר מנין לסנהדרין שראו אחד שהרג את הנפש ואין מכירין אותו שלא היו עורפין ת"ל [3] ועינינו לא ראו והלא ראו השתא דאמרת עד אחד מהימן אידך חד היכי מצי מכחיש ליה והאמר עולא כל מקום [ד] שהאמינה תורה עד אחד הרי כאן שנים ואין דבריו של אחד במקום שנים אמר לך עולא תני לא היו עורפין וכן א"ר יצחק תני לא היו עורפין ור' חייא אמר תני היו עורפין ולרבי חייא קשיא דעולא לא קשיא [ב] כאן בבת אחת כאן בזה אחר זה תנן עד אחד אומר ראיתי את ההורג ושנים אומרים לא ראית היו עורפין הא חד וחד לא היו עורפין תיובתא דרבי חייא וליטעמיך אימא סיפא שנים אומרים ראינו ועד אחד אומר לא ראיתם לא היו עורפין הא חד וחד היו עורפין אלא מתני' כולה בפסולי עדות וכדרבי נחמיה דאמר [ה] כל מקום שהאמינה תורה עד אחד הלך אחר רוב דעות ועשו שתי נשים באיש אחד כשני אנשים באיש אחד ואיכא דאמרי [ג] כל היכא דאתא עד אחד כשר מעיקרא אפילו [ו] מאה נשים כי אחד דמיין והכא במאי עסקינן כגון דאתאי אשה מעיקרא ותרצה לדרבי נחמיה הכי רבי נחמיה אומר כל מקום שהאמינה תורה עד אחד הלך אחר רוב דעות ועשו שתי נשים באשה אחת כשני אנשים באיש אחד אבל שתי נשים באיש אחד כי פלגא ופלגא דמי ותרתי פסולי עדות למה לי מהו דתימא כי אזלינן בתר רוב דעות לחומרא אבל לקולא לא קמ"ל: משרבו הרוצחין כו': ת"ר [ז] משרבו הרוצחנין בטלה עגלה ערופה לפי שאינה באה אלא על הספק משרבו הרוצחנין בגלוי בטלה עגלה ערופה: משרבו הנואפין כו': [ח] ת"ר [4] ונקה האיש מעון בזמן שהאיש מנוקה מעון המים בודקין את אשתו אין האיש מנוקה מעון אין המים בודקין את אשתו ואומר [5] לא אפקוד על בנותיכם כי תזנינה כו' מאי ואומר וכי תימא עון דידיה אין דבניה ודבנתיה לא תא שמע לא אפקוד על בנותיכם כי תזנינה ועל כלותיכם כי תנאפנה וכי תימא עון אשת איש אין עון דפנויה לא ת"ש כי הם עם הזונות יפרדו ועם הקדשות יזבחו וגו' מאי ועם לא יבין [ט] ילבט אמר רבי אלעזר אמר להם נביא לישראל אם אתם מקפידין על עצמכם מים בודקין נשותיכם ואם לאו אין המים בודקין נשותיכם משרבו בעלי הנאה נתעותו הדינין ונתקלקלו המעשים ואין נוח בעולם משרבו רואי פנים בדין בטל [6] לא תגורו ופסק לא תכירו ופרקו עול שמים ונתנו עליהם עול בשר ודם משרבו לוחשי לחישות בדין רבה חרון אף בישראל ונסתלקה השכינה משום שנאמר [י] [7] בקרב אלהים ישפוט משרבו [8] אחרי בצעם לבם הולך רבו האומרים [9] לרע טוב ולטוב רע משרבו האומרים לרע טוב ולטוב רע רבו הוי הוי בעולם משרבו מושכי הרוק רבו היהירים ונתמעטו התלמידים והתורה חוזרת על לומדיה משרבו היהירים התחילו בנות ישראל להנשא ליהירים שאין דורינו רואה אלא לפנים איני והאמר מר האי מאן דמיהר [כ] אפילו אאינשי ביתיה לא מיקבל שנאמר [10] גבר יהיר ולא ינוה לא ינוה אפי' בנוה שלו מעיקרא קפצה עליה לסוף מיתזיל עלייהו משרבו מטילי מלאי על בעלי בתים רבה השוחד והטיית משפט ופסקה טובה משרבו מקבלני טובתך ומחזקני טובותיך רבו [11] איש הישר בעיניו יעשה שפלים הוגבהו והגבוהים הושפלו ומלכותא אזלא ונולא משרבו צרי עין וטורפי טרף רבו מאמצי הלב וקופצי ידים מלהלוות ועברו על מה שכתוב בתורה [12] השמר לך פן וגו' משרבו [13] נטויות גרון ומשקרות עינים רבו מים המרים אלא שפסקו משרבו מקבלי מתנות נתמעטו הימים ונתקצרו השנים דכתיב [14] ושונא מתנות יחיה [כא] משרבו זחוחי הלב רבו מחלוקת בישראל [כב] משרבו תלמידי שמאי והילל שלא שימשו כל צורכן רבו מחלוקת בישראל ונעשית תורה כשתי תורות משרבו מקבלי צדקה מן העובדי כוכבים היו ישראל למעלה והם למטה ישראל לפנים והם לאחור: משמת יוסי בן יועזר כו': מאי אשכולות [כג] אמר רב יהודה אמר שמואל איש שהכל בו: יוחנן כהן גדול העביר הודיית המעשר כו': מ"ט אמר רבי יוסי בר' חנינא [ד] לפי שאין נותנין אותו כתיקונו דרחמנא אמר דיהבי ללוים ואנן

תורה אור השלם

1. וְלֹא תַחֲנִיפוּ אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם בָּהּ כִּי הַדָּם הוּא יְחַנִּיף אֶת הָאָרֶץ וְלָאָרֶץ לֹא יְכֻפַּר לַדָּם אֲשֶׁר שֹׁפַךְ בָּהּ כִּי אִם בְּדַם שֹׁפְכוֹ:
במדבר לה לג
2. כִּי יִמָּצֵא חָלָל בָּאֲדָמָה אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ לְרִשְׁתָּהּ נֹפֵל בַּשָּׂדֶה לֹא נוֹדַע מִי הִכָּהוּ: דברים כא א
3. וְענוּ וְאָמְרוּ יָדֵינוּ לֹא שָׁפְכוּ אֶת הַדָּם הַזֶּה וְעֵינֵינוּ לֹא רָאוּ:
דברים כא ז
4. וְנִקָּה הָאִישׁ מֵעָוֹן וְהָאִשָּׁה הַהִוא תִּשָּׂא אֶת עֲוֹנָהּ: במדבר ה לא
5. לֹא אֶפְקֹד עַל בְּנוֹתֵיכֶם כִּי תִזְנֶינָה וְעַל כַּלּוֹתֵיכֶם כִּי תְנָאַפְנָה כִּי הֵם עִם הַזֹּנוֹת יִפְרֵדוּ וְעִם הַקְּדֵשׁוֹת יִזְבָּחוּ וְעָם לֹא יָבִין יִלָּבֵט: הושע ד יד
6. לֹא תַכִּירוּ פָנִים בַּמִּשְׁפָּט כַּקָּטֹן כַּגָּדֹל תִּשְׁמָעוּן לֹא תָגוּרוּ מִפְּנֵי אִישׁ כִּי הַמִּשְׁפָּט לֵאלֹהִים הוּא וְהַדָּבָר אֲשֶׁר יִקָּשֶׁה מִכֶּם תַּקְרִבוּן אֵלַי וּשְׁמַעְתִּיו:
דברים א יז
7. מְזִמּוֹר לְאָסָף אֱלֹהִים נִצָּב בַּעֲדַת אֵל בְּקֶרֶב אֱלֹהִים יִשְׁפֹּט:
תהלים פב א
8. וְיָבוֹאוּ אֵלֶיךָ כִּמְבוֹא עָם וְיֵשְׁבוּ לְפָנֶיךָ עַמִּי וְשָׁמְעוּ אֶת דְּבָרֶיךָ וְאוֹתָם לֹא יַעֲשׂוּ כִּי עֲגָבִים בְּפִיהֶם הֵמָּה עֹשִׂים אַחֲרֵי בִצְעָם לִבָּם הֹלֵךְ:
יחזקאל לג לא
9. הוֹי הָאֹמְרִים לָרַע טוֹב וְלַטּוֹב רָע שָׂמִים חֹשֶׁךְ לְאוֹר וְאוֹר לְחֹשֶׁךְ שָׂמִים מַר לְמָתוֹק וּמָתוֹק לְמָר:
ישעיהו ה כ
10. וְאַף כִּי הַיַּיִן בּוֹגֵד גֶּבֶר יָהִיר וְלֹא יִנְוֶה אֲשֶׁר הִרְחִיב כִּשְׁאוֹל נַפְשׁוֹ וְהוּא כַּמָּוֶת וְלֹא יִשְׂבָּע וַיֶּאֱסֹף אֵלָיו כָּל הַגּוֹיִם וַיִּקְבֹּץ אֵלָיו כָּל הָעַמִּים:
חבקוק ב ה
11. בַּיָּמִים הָהֵם אֵין מֶלֶךְ בְּיִשְׂרָאֵל אִישׁ הַיָּשָׁר בְּעֵינָיו יַעֲשֶׂה:
שופטים יז ו
12. הַשָּׁמֵר לְךָ פֶּן יְהֵיֶה דָבָר עִם לְבָבְךָ בְּלִיַּעַל לֵאמֹר קָרְבָה שְׁנַת הַשֶּׁבַע שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה וְרָעָה עֵינְךָ בְּאָחִיךָ הָאֶבְיוֹן וְלֹא תִתֵּן לוֹ וְקָרָא עָלֶיךָ אֶל יְיָ וְהָיָה בְךָ חֵטְא:
דברים טו ט
13. וַיֹּאמֶר יְיָ יַעַן כִּי גָבְהוּ בְּנוֹת צִיּוֹן וַתֵּלַכְנָה נְטוּיוֹת גָּרוֹן וּמְשַׂקְּרוֹת עֵינַיִם הָלוֹךְ וְטָפֹף תֵּלַכְנָה וּבְרַגְלֵיהֶם תְּעַכַּסְנָה:
ישעיהו ג טז
14. עֹכֵר בֵּיתוֹ בּוֹצֵע בָּצַע וְשׂוֹנֵא מַתָּנֹת יִחְיֶה: משלי טו כז

מוסף רש"י

עד ימיו. של יוחנן כ"ג, היה פטיש מכה בירושלים. בחולו של מועד והוא גזר עליו ובטלו (מו"ק יא.). ואח"כ נמצא ההורג שאין פוטרת אותו. לומר כבר נתכפר בעודו ספק שהעגלה מכפרת על הספק (כתובות לז:). הרי כאן שנים. הרי הוא כשנים (לעיל לא:) הרי הוא חזקו כשנים כגון בעדות אשה לומר שמת בעלה ובעדות סוטה לומר נטמאה (יבמות פח:). הלך אחר רוב דעות. הוליאתו לעדות זו מכלל כל עדיות שבתורה לפיכך פסולין וכשירין שוין כה והלך אחר רוב דעות המעידין בדבר (לעיל לא:) אין דין עדות בדבר, מדעד אחד נאמן בה, הלכך פסולים נאמנים ככשרים והלך אחר הרוב (יבמות פח:) אין שם תורת עדות, כי היכי דאחד חשיב, פסולי עדות נמי חשיבי, הלכך הלך אחר רוב דעות ואין עליך לבדוק אם כשירים אם פסולים (שם קיד: עי"ש). בזמן שהאיש מנוקה מעון. אלא בא עליה משאינה מקדקדת אם היא הסיח עונה, שיבדקו המים (לעיל כח.) אלא בא עליה לאחר שנסתרה שהתרה אסרה עליו דכתיב והיא נטמאה (יבמות נח. וכעי"ז קדושין כז:). אין האיש מנוקה מעון. שבא עליה אחר שנסתרה (שבועות ה.). אפילו אאינשי ביתיה. אשתו, לא מיקבל. שמבזה אותו (רשב"ם ב"ב צח.). זחוחי הלב. לשון גבוהי הלב אלא דקדק מפי רבו כל לרבו וסמכו על לבם (חולין ז.). ונעשית תורה כשתי תורות. מתוך עול שעבוד מלכיות ומזרות שהיו גוחרין עליהן ומתוך כך לא היו יכולים לתת לב לברר דברי המחולקים (ב"מ לג:). איש שהכל בו. תורה וילאת מטא וגמילות חסדים (תמורה טו:).

מסורת הש"ס

א) מ"ק יח., ב) [תוספתא כריתות פ"ד] כתובות לז:, ג) יומא כג:, ד) יבמות פח: קח: כתובות כב: לעיל לא:, ה) יבמות פח: לעיל לא: [תוספתא יבמות פ"ד ע"ש], ו) [לעיל לא: וש"נ], ז) [תוס' פי"ד ע"ש במה וכמה שיעויים נכונים], ח) לעיל כח. שבועות ה. קדושין כז: יבמות נח., ט) [פי' לשון מורם ולישות], י) מפרש"י נראה דל"ל ג"כ ריש"ק דקרא דאלקים נצב בעדת אל, כ) ב"ב נח., ל) [מולין ז.], מ) [שהדלין פח.], נ) [תמורה טו: ע"ש],

עד ימיו. של יוחנן כ"ג, היה פטיש מכה בירושלים. בחולו של מועד והוא גזר עליו ובטלו (מו"ק יא.). ואח"כ נמצא ההורג שאין פוטרת אותו. לומר כבר נתכפר בעודו ספק שהעגלה מכפרת על הספק (כתובות לז:). הרי כאן שנים. הרי הוא כשנים (לעיל לא:) הרי הוא חזקו כשנים כגון בעדות אשה לומר שמת בעלה ובעדות סוטה לומר נטמאה (יבמות פח:). הלך אחר רוב דעות. הוליאתו לעדות זו מכלל כל עדיות שבתורה לפיכך פסולין וכשירין שוין כה והלך אחר רוב דעות המעידין בדבר (לעיל לא:) אין דין עדות בדבר, מדעד אחד נאמן בה, הלכך פסולים נאמנים ככשרים והלך אחר הרוב (יבמות פח:) אין שם תורת עדות, כי היכי דאחד חשיב, פסולי עדות נמי חשיבי, הלכך הלך אחר רוב דעות ואין עליך לבדוק אם כשירים אם פסולים (שם קיד: עי"ש). בזמן שהאיש מנוקה מעון. אלא בא עליה משאינה מקדקדת אם היא הסיח עונה, שיבדקו המים (לעיל כח.) אלא בא עליה לאחר שנסתרה שהתרה אסרה עליו דכתיב והיא נטמאה (יבמות נח. וכעי"ז קדושין כז:). אין האיש מנוקה מעון. שבא עליה אחר שנסתרה (שבועות ה.). אפילו אאינשי ביתיה. אשתו, לא מיקבל. שמבזה אותו (רשב"ם ב"ב צח.). זחוחי הלב. לשון גבוהי הלב אלא דקדק מפי רבו כל לרבו וסמכו על לבם (חולין ז.). ונעשית תורה כשתי תורות. מתוך עול שעבוד מלכיות ומזרות שהיו גוחרין עליהן ומתוך כך לא היו יכולים לתת לב לברר דברי המחולקים (ב"מ לג:). איש שהכל בו. תורה וילאת מטא וגמילות חסדים (תמורה טו:).